

Anmeldelser

Stefan Kjerkegaard Poesi på liv og død

Lotte Thyrring Andersen og Bruno Svindborg: *Poetiske forposter. Jens Kruuse og Heretica. Breve 1947-72 & Per Højholt og Heretica. Breve 1948-53*, København 2007 (Gyldendal).

Det første bind fra skriftserien og netværket *Moderne positioner efter 1940* har nu set dagens lys, og det lover særdeles godt. Serien er overordnet set redigeret af Anne-Marie Mai og Anders Thyrring Andersen, imens dette første bind er redigeret af og har udførlige introduktioner til brevene af Lotte Thyrring Andersen og Bruno Svindborg.

Poetiske forposter består af samlingen af hh. breve til litteraturforskeren Jens Kruuse, skrevet i perioden 1942-72 af forfattere tilknyttet tidsskriftet *Heretica*, og af brevvekslingen mellem Per Højholt og redaktørerne af *Heretica*, primært Bjørn Poulsen, i perioden 1948-53. Skal man til en start sige noget samlet om bogen som sådan, er det klart, at den leverer et stykke fremragende forskning, som fra udgivelsens første dag er uomgængelig, hvis man beskæftiger sig enten med tiden omkring *Heretica* eller med Per Højholt. De tanker og strømninger, som perioden er underlagt, kommer til udtryk på spændende, nuancerede og hidtil ikke erfarede måder via disse breve. Mere generelt set kan man ikke

have andet end ærefrygt overfor den alvor og måde at omgås litteraturen på, som brevene bevidner. Noget man i en tid, hvor litteraturen spiller en mindre rolle i det offentlige rum, godt kunne savne og måske endog lære noget ad. Dertil kommer, at man i Danmark måske ofte er for varsom med udgivelser af denne slags. Det er klart, at bogen er skrevet af og til forskere, men selvom publikummet i første omgang er fåtalligt, så er den langvarige effekt stor, tror jeg.

Det stærkeste indtryk gør brevvekslingen mellem Bjørn Poulsen og Per Højholt imidlertid. Det gør den, fordi den er fokuseret og fortæller en historie, som man til en vis grad havde kendskab til i forvejen, på en helt ny måde. Det er en historie om, hvordan en forfatter bliver til og gør sig uafhængig af sine mentorer. Men det er også en historie om Per Højholt som menneske, ja som menneskelig. Aldrig har man nogensinde før set læsninger af Per Højholts digte, som har forholdt sig så kritiske, og uanset hvor stor fan, man end måtte være af Højholt, undertegnede inkl., så kan det kun være sundt for forfatterskabet og for forskningen i forfatterskabet, ikke mindst, at der kommer sprækker. Det giver luft og gør, at man overhovedet kan komme til som forsker.

Man får et indtryk af en ung og forvirret digter, som er i en rivende udvikling, og som sender breve i splid med sig selv. Af og til har man endog som fan mest sympati med Poulsen, fx når den unge Højholt selvsikkert hævder: »Jeg har endnu ikke set

et digt paa dansk, hvorom jeg med fuldkommen sikkerhed har kunnet sige: Det er poesi. Jo, eet! Mit eget Katharsis!« (p. 241). I øvrigt en tekst som Bjørn Poulsen tager sig god tid til, og som han bruger en del sider (pp. 243-245) på at kritisere, samtidig med at han i sin kritik får pillet den vordende forfatter en smule ned fra det selvbestaltede elfenbenstårn. Poulsen skriver bl.a.:

»Digtet maa løbe forud som en Sporhund, og Haanden der skriver og Aanden der erkender det skrevne, maa have Mod til at følge efter. Saadan digter man maaske ikke, hvis man er en Karakter med en fast Etik og et bestemt Maal i Tilværelsen, men hvem er det i Dag? Saadan digter man derimod, naar man er usikker og raadvild i alt undtagen sit poetiske Instinkt. Saa er man prisgivet dette Instinkt, og saa maa man ogsaa prisgive sig til det, hvis man vil føres videre. For den raadvilde og usikre kan Poesien blive et Middel til at genopdage og dermed genvinde Karakteren eller ihvertfald Karakterens og dermed ogsaa den etiske Maalsætnings Nødvendighed. Dette beror paa, at den poetiske Fantasi altid bevæger sig i Retning mod Mennesket, hvis den faar Lov at udfolde sig frit. Den stræber efter at naa at udfylde Menneskets og Tingenes Grænser efter deres sande Proportioner og dermed genopstaar Verden og Tilværelsen, bliver paany dramatisk. Den er ikke længere indelukket i en ensom Menneskesjæl, men aaben og fuld af Modsætninger.

Hvor noget faar Skikkelse staar det overfor sin Modsætning, som derved ogsaa faar Skikkelse, og hvor der er Skikkelser er der ogsaa Jord og Himmel, Lys og Mørke, Liv og Død. At følge Fantasien er derfor ogsaa en Vej, som fører ud af det moderne Menneskes beklumrede Feberrum, hvor det i Længden ikke er muligt at leve. Denne Vej forekommer det mig, at du befandt dig paa et Stykke Tid og med godt Resultat, og den førte dig lige ind i det store, dunkle, men utvivlsomt personligt betydningsfulde Digt 'Inceste', og her blev du ræd.« (p. 244).

Jeg citerer ekstensivt, men det gør jeg dels for at vise, hvor god og seriøs en lyriklæser Poulsen er, dels for at vise, hvordan han på elegant vis får koblet Højholts lyrik med dennes sindelag og derved diagnosticerer både lyrikken og personen bag digtet, sikkert med det formål at holde Højholt nede ved jorden. Dertil kommer, at Poulsen for mig at se har fat i noget essentielt her, som kommer til udtryk mange steder i Højholts digtning. Den angst, der viser sig, når man følger fantasien til dens grænse, eller i mere gængse Højholt termer, følger sproget helt til dørs på grænsen til intet og betydningsløsheden.

Digtet »Inceste« er vedlagt som bilag til brevvekslingen sammen med et par andre digte og et interview fra 1948. Netop det digt er essentielt og hører formentlig til blandt de hidtil bedste i sammenligning med, hvad Højholt ellers skrev i den tid. Det

er uhyre interessant, dels fordi det er langt og urimet i modsætning til mange andre af Højholts udgivne digte, og dels fordi det har en del elementer til fælles med en sen tekst som »Imago. En selvbiografi«, idet begge tekster kredser om den samme skabelsesmyte, men altså med mere end 40 års mellemrum.

Ovenstående er blot et af mange små dramaer, der udspiller sig i brevvekslingen. Man kunne naturligvis sige, at Højholt må følge sine digtes diktat, fx når han et sted skriver: »[J]eg må gå den vej digtet byder mig, jeg må følge det, jeg vil ofre alt for det.« (p. 250). Det kunne være nærliggende at se dette som grunden til, at han må bryde med *Hereticas* og Poulsens digteriske idealer, men oprøret og opgøret forekommer mig alligevel en smule umotiveret og tilfældigt og kommer da også fuldstændigt bag på Poulsen. I mange tilfælde ville et sådant sikkert ende galt – unge digtere har det jo med at tro alt for meget om sig selv og deres digte – men for Højholts vedkommende ved vi i dag, at han fulgte den rigtige vej, i hvert fald den rigtige vej for ham og hans digtning. Et andet og måske mere substantielt aspekt ved brevvekslingen i en forskningssammenhæng er ideen om, at digte skal være upersonlige. Her er Poulsen og Højholt grundlæggende uenige, og i den dialog fornemmer man nok, at Højholt vil et andet sted hen: »Digte skal være – og gode digte er – upersonlige. Når jeg siger 'jeg' i et poem, så er det ædeme ikke mig selv jeg me-

ner, så er det 'den' der taler igennem mig, der præsenterer sig« (p. 251), skriver Højholt.

Det er ikke helt de samme dramaer, man udsættes for i brevene til Jens Kruuse, men man får et væsentlig indblik i en kreativ dialog mellem en respekteret litteraturforsker og en række væsentlige danske digtere. Sammen med de tre kronikker, der optrykkes fra Kruuses hånd, giver de en god fornemmelse for, hvor stort et navn Kruuse faktisk var i datiden, men også en fornemmelse for, hvor god en tekstlæser og litteraturformidler han var. Tænk sig, en avis-kronik som bestod af en læsning af en digtsamling. Det hører vist til sjældenhederne i dag.

Det samlede indtryk af *Poetiske forposter*, som i øvrigt er et udtryk Poulsen bruger om den unge Højholts digteriske virksomhed i Esbjerg, er derfor, at her tales der om poesi på liv og død. Blot af den årsag er det en stor oplevelse at læse bogen, ikke mindst i en tid, hvor lyrikken i boghandlerne er henvist til hylder med overskriften »lyrik + humor«.

Stefan Kjerkegaard er forskningsadjunkt ved Nordisk Institut, Aarhus Universitet.

Ask Katzeff Idéhistorisk Memory

Mikkel Thorup: *Pirater, terrorister og stater*, Århus 2008 (Forlaget Klim).